

The *Luchot*: Focus or Fetish?

פרשת כי תשא

י"ז אדר א תשע"ט | February 21, 2018
Cong. Rinat Yisrael

Exodus 32:15-20

(15) Thereupon Moses turned and went down from the mountain bearing the two tablets of the Pact, tablets inscribed on both their surfaces: they were inscribed on the one side and on the other. (16) The tablets were God's work, and the writing was God's writing, incised upon the tablets. (17) When Joshua heard the sound of the people in its boisterousness, he said to Moses, "There is a cry of war in the camp." (18) But he answered, "It is not the sound of the tune of triumph, Or the sound of the tune of defeat; It is the sound of song that I hear!" (19) As soon as Moses came near the camp and saw the calf and the dancing, he became enraged; and he hurled the tablets from his hands and shattered them at the foot of the mountain. (20) He took the calf that they had made and burned it; he ground it to powder and strewed it upon the water and so made the Israelites drink it.

Rashbam on Exodus 32:19

(1) וישלך מידו, when Moses saw the golden calf, he became physically too weak to continue to carry the weight of the Tablets and he threw them as far as possible away from himself so that they would not drop on his feet. This is the way all persons who

שמות ל"ב:ט"ו-כ'

(טו) וַיִּפֹּן מֹשֶׁה וַיֵּרָד מִן־הַר מְרִקֵּהוּ וַיִּשְׁגֵּי לַחַת הָעֵדוּת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מְשֻׁנֵי עֵבְרִיָּהֶם מִנָּה וּמִנָּה הֵם כְּתָבִים: (טז) וְהַלְּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים הֵמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב אֱלֹקִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלְּחֹת: (יז) וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בְּרָעָה וַיֵּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בְּמַחֲנֶה: (יח) וַיֵּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חַלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שְׁמַע: (יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיִּרְא אֶת־הָעֵגֶל וּמַחֲלֹת וַיַּחַר־אָפוּ מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ [מִיָּדָיו] אֶת־הַלְּחֹת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: (כ) וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֶר עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רשב"ם על שמות ל"ב:י"ט

(א) וישלך מידיו - כשראה את העגל תשש כחו ולא היה בו כח להשליכם רחוק ממנו קצת שלא יזיק את רגליו בנפלים, כדרך כל משליכי משאוי כשאין בהם כח לשאת. וכן ראיתי בפרקים של רבי אליעזר ועיקר פשוטו כך.

throw away a burden they carry and which has become too heavy for them, do this. This is the way Pirkey de Rabbi Eliezer explains this verse (chapter 45). This is also the plain meaning of the verse.

Midrash Tanchuma, Ki Tisa 26

And the Lord spoke unto Moses: “Depart, go up hence” (Exod. 33:1).

Another comment on *Depart, go up hence*. What is written previously concerning this matter? *And Moses turned, and went down from the mountain* (Exod. 32:15). After they had performed the wicked deed, Moses descended from the mountain and, as he approached the camp, observed the golden calf they had made. Until that moment, the tablets that the Holy One, blessed be He, had given him had been virtually self-borne, but as he descended the mountain, approached the camp, and saw the calf, the letters flew from the tablets and they became heavy in the hands of Moses. Forthwith, *Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hand* (ibid., v. 19).

מדרש תנחומא, כי תשא כ"ו

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דָּבַר אַחֲרַי, לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה. מֵה פְּתִיב לְמַעְלָה מִן הָעֵנָן, וַיִּפֹּן וַיֵּרַד מֹשֶׁה, כְּשֶׁעָשׂוּ אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה וַיֵּרַד מֹשֶׁה מִן הַהָר וַקָּרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַרְאָה אֶת הָעֵגֶל שֶׁעָשׂוּ, בְּשַׁעַת שִׁנְתָן לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַלְּוִיִּם, הָיוּ סוֹבְלִין אֶת עֲצָמוֹן. כִּי כִּי וַיֵּרַד וַקָּרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַרְאָה אֶת הָעֵגֶל, פָּרַח אוֹת הַכְּתָב מֵעֲלֵיהֶם וַנִּמְצְאוּ כְּבָדִים עַל יָדָיו שֶׁל מֹשֶׁה. מִיָּד וַיַּחֲר אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלֹךְ מִיָּדָיו (שמות לב, יט).

שמות רבה מ"ג:א'

(א) וַיַּחֲל מֹשֶׁה, כִּי פָתַח רַבִּי תַנְחוּמָא בְּרַ אַבָּא (תהלים קו, כג): וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עָמַד בְּפָרָץ לְפָנָיו... כִּי בְּשַׁעַת שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הָעֵגֶל הָיָה הַשֵּׁטֶן עוֹמֵד וּמְקַטְרֵג בְּפָנָיו וּמֹשֶׁה עוֹמֵד מִבְּחוּץ, מֵה עָשָׂה מֹשֶׁה עָמַד וְדַחַף אֶת הַשֵּׁטֶן וְהוֹצִיאוֹ לְחוּץ וְעָמַד בְּמַקְוֵמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר. עָמַד בְּפָרָץ לְפָנָיו, עָמַד לוֹ בְּמַקְוֵמוֹ שֶׁל פּוֹרֵץ. רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר גַּחְמֵן אָמַר, עָמַד בְּפָרָץ לְפָנָיו, דָּבַר קָשָׁה, מְשָׁל לְמִלָּךְ שֶׁכַּעַס עַל בְּנוֹ וַיָּשֵׁב עַל בֵּימָה וְדָנּוּ וְחִיבּוֹ, נִטַּל אֶת הַקּוֹלְמוֹס לְחֹתֶם גִּזְרֵי דֵינּוּ, מֵה עָשָׂה סוֹבְלֵי דֵרּוֹ, חֲטָף אֶת הַקּוֹלְמוֹס מִתּוֹךְ דָּו שֶׁל מִלָּךְ כְּדֵי לְהַשִּׁיב חֲמָתוֹ. כִּי בְּשַׁעַת שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה יָשָׁב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם בְּדֵין לְחִיבָם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ט, יד): הֲרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם, וְלֹא עָשָׂה אֶלָּא בָּא לְחֹתֶם גִּזְרֵי דֵינּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב, יט): זָבַח לְאֱלֹקִים יָחָרֵם. מֵה עָשָׂה מֹשֶׁה נִטַּל אֶת הַלְּוִיִּם מִתּוֹךְ דָּו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדֵי לְהַשִּׁיב חֲמָתוֹ, לְמָה הִדְבֵּר דוֹמָה לְשֶׁר שֶׁשָּׁלַח לְקַדֵּשׁ אִשָּׁה עִם

הַסְרְסוּר, הַלֵּךְ וְקַלְקֵלָה עִם אַחַר, הַסְרְסוּר שֶׁהִזָּה נָקִי מֵהַ עֲשֵׂה נָטַל אֶת כְּתָבְתָהּ מֵהַ שְׁנֵתָן לֹו הַשֵּׁר לְקַדְשָׁה וְקַרְעָה, אָמַר מוֹטָב שֶׁתִּדּוֹן כְּפִנּוּיָהּ וְלֹא כְּאַשְׁתֵּי אִישׁ. כִּדְ עֲשֵׂה מִשָּׁה כִּיּוֹן שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ מִעֲשֵׂה נָטַל אֶת הַלּוּחוֹת וְשִׁבְרוֹ, כְּלוֹמַר שֶׁאֵלּוּ הָיוּ רוֹאִין עֲנָשׁוֹן לֹא חָטְאוּ

שפת אמת פ' כי תשא תרמ"ב

במדרש ויתן אל משה. ה' יתן חכמה כו' לבנו נתן מתוך פיו דעת ותבונה כו'. שראינו בקבלת התורה היו ב' הבחי'. הדברות ששמענו מפיו של הקב"ה וב"ש. ואח"כ ויתן אל משה בכתב. והי' בחי' נעשה ונשמע. דהלוחות מעשה אלקים המה. ולכן כשקלקלו נעשה נשברו הלוחות. אבל בדברות ששמענו מפיו לא נעשה שינוי. והוא בחי' דעת שהוא התקשרות שאי אפשר להינתק לעולם. וכתוב ויתנצלו בני ישראל את עדים הכתרים של נעשה ונשמע כדאיתא במס' שבת. ולכאורה קשה כיון שכתר אחד הי' בעבור נשמע ולמה פרקו זה הכתר. אך הוא עצמו מעלת בני ישראל שהקדימו נעשה לנשמע שאין רוצין לשמוע רק שיבואו לידי מעשה. כענין כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו. שצריך להיות כל הרצון לשמוע ולהשיג כדי שיבוא לידי מעשה. וכיון שקלקלו העשיה פרקו גם כתר של נשמע עד שנתקן אח"כ על ידי מעשה המשכן. אך השבת הוא בחי' נשמע כי אין בו מעשה. לכן בש"ק מחזירין לישראל הכתרים. כי בזה לא חטאו. דאיתא שבת ניתן בצינעא. והוא עצמו כנ"ל כי לוחות הראשונות שהיו בפרהסיא ובקולות שלט בהן עין רע. ולמה היו בקולות. רק שהיו בני ישראל מוכנים לתקן כל המעשים ג"כ לולי הקדמת עמלק הרשע שכל החטא נעשה על ידו כמ"ש קול מלחמה במחנה. וכל מלחמה היא מלחמת עמלק. ויש לו כח בעשיי. אבל השבת שהוא למעלה מהעשיה והטבע. אין שם מגע נכרי. לכן משיגין בו הארה מלוחות הראשונות. לדעת כי אני ה' מקדישכם דרשו חז"ל הנותן מתנה כו' צריך להודיעו כו'. הענין כי שבת הוא מעין עוה"ב. יום שכולו שבת. והשי"ת שנתן לנו המצות נתן לנו הכלים וההכנות שנוכל לקבל המצות. והשבת הוא הידיעה והתקשרות להכין להשגת עוה"ב יום שכולו שבת. כי אני ה' מקדישכם מתקיים לעתיד לבוא באמת. ובשבת יש קצת מעין זה. וזהו לדעת כו' עיי' השבת כי אני ה' מקדישכם:

אברבנאל על התורה שמות פרק לב פסוק טו

(טו) ויפן וירד משה מן ההר וגוי' עד וירא משה את העם כי פרוע הוא. ספר הכתוב שמשו רבינו אחרי שעצר החרון אף שלא ישלוט בעם לבלותם יחד פנה וירד מן ההר וענין הפניה שפנה בשכלו ונתיעץ בלבבו מה היה ראוי לעשות בזה כי על העצה ומחשבת האדם יאמר לשון פנה וזה הוא ויפן וירד משה מההר שחשב שהיה ראוי לרדת ולדון את העגל ולהעניש את עובדיו כי בזה ישא השם בעד חטאתם ויכפרם בהחלט. ואפשר לפרש ויפן וירד משה מן ההר שפנה שכלו ונפרד מההשגות האלהיות שהיו נשפעות עליו בהר וירד לדון את העגל ואת עובדיו. והנה זכר שהיו שני לוחות העדות בידו. להגיד שלא הניח את הלוחות במקום שניתנו לו אבל הביאם בידיו כדי שיראו אותם ישראל וירגישו אבדתם כאשר ישברם לעיניהם ואמר ושני לוחות העדות בידו לא ששתיהם היו ביד אחת.

משך חכמה שמות פרק לב פסוק יט

(יט) ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידו את הלוחות

וישבר אותם תחת ההר. הענין, כי התורה והאמונה המה עיקרי האומה הישראלית, וכל הקדושות, ארץ ישראל וירושלים וכו' המה פרטי וסניפי התורה ונתקדשו בקדושת התורה. ולכן אין חילוק לכל עניני התורה בין במקום בין בזמן, והיא שוה בארץ ישראל ובחו"ל [לבד מצוות התלויות בארץ]. וכן הוא שוה בין לאדם הגבוה שבגבוהים - משה איש האלקים - להשפל שבשפלים. ומשה, לאקראו התורה רק סרסור. אבל אין התיחסות התורה לו, והתורה היא מחוייבת המציאות, כי קוב"ה ואורייתא חד, וכמו שהוא מחוייב המציאות, כן התורה, ומציאותה אינותלוי רק בעילת העילות יתברך שמו. והנה דל השכל, קצר ידו להשיג מציאות מחוייב המציאות בלתי תכלית ובלתי מושג, ולכן חתרו להם מסילות לעשות צורות ודמיונות אוכוונים למערכת שמים לאמר: זהו המרכבה לאלקות וזהו המשגיח והמסבב כל הענינים בעולם, ולו עבדו וזבחו והקטירו. ורקודי הנפש ורתיחות הדם נתהוו ממושג מוחשיונראה. והמה, כאשר ראו כי "בושש משה", נפלו מאמונתם ובקשו לעשות להם עגל ולהוריד על הצורה ההיא רוח ממעל ולשפוט על זה כי הוא מרכבה לאלקות והוא המשגיחבעולם השפל, והוא העלם ממצרים. וזה היה גם חטא עגלי ירבעם, יעוין שם היטב למתבונן. ועל זה צווח משה ככרוכיא: האם תדמו כי אני ענין ואיזו קדושה בלתי מצות ה', עד כי בהעדר כבודי עשיתם לכם עגל! חלילה, גם אני איש כמוכם, והתורה אינה תלויה בי, ואף אם לא באתי היתה התורה במציאותה בלי שינוי חלילה. והראיה, כי ל"ח שנה שהיו נזופים במדבר לא היה הדיבור מתיחס למשה. ואל תדמו כי המקדש והמשכן המהענינים קדושים מעצמם, חלילה! השם יתברך שורה בתוך בניו, ואם "המה כאדם עברו ברית" (הושע ו, ז), הוסר מהם כל קדושה, והמה ככלי חול' באו פריצים ויחללוה'. וטיטוס נכנס לקודש הקדשים וזונה עמו ולא ניזוק (גיטין נו, ב), כי הוסר קדושתו. ויותר מזה, הלוחות - "מכתב אלקים" - גם המה אינם קדושים בעצם רק בשבילכם, וכאשרזנתה כלה בתוך חופתה המה נחשבים לנבלי חרש ואין בהם קדושה מצד עצמם, רק בשבילכם שאתם שומרים אותם. סוף דבר: אין שום ענין קדוש בעולם מיוחס לו העבודההכניעה, ורק השי"ת שמו הוא קדוש במציאותו המחוייבת, ולו נאווה תהילה ועבודה. וכל הקדושות המה מצד ציווי שצוה הבורא לבנות משכן לעשות בו זבחים וקרבנותלשם יתברך בלבד. והכרובים, חלילה, אין להם עבודה ושום מחשבה וענין, רק זהו כמו הקברניט רוצה לדעת הרוח לאן נוטה, עושה תורן, כן עשה הבורא יתברך סימניםוציונים להודיע אם ישראל עושים רצונם של מקום בזמן "שפניהם איש אל אחיו" וכו' ודו"ק. ולכן "אין בארון רק (שני) לוחות" (מלכים - א ח, ט) והספר תורה (בבא בתראיד, א), והכרובים המה מבחוץ על הכפורת, לא בארון, רק שמורים למציאות המלאכים, כמבואר במורה חלק ג פרק מה.

וזוהו "וייהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות" [נראה כי גדל טעותם עד אשר לא חשבוהו לספק כלל, כי לא רצו לעמוד אולי ירד משה ולהביט מרחוק אל ביאתו, רק היו משוקעים בתועבות העגל אשר חשבוהו לאלקי] הבין טעותם, "ויחר אף משה וישלך מידיו את הלוחות", רצונו לומר כי אין שום קדושה וענין אלקי כלל בלעדמציאות הבורא יתברך שמו. ואם הביא הלוחות, היו כמחליפים עגל בלוח ולא סרו מטעותם. אולם כאשר שבר הלוחות, ראו איך המה לא הגיעו אל מטרת האמונה ב"הותורתו הטהורה. וזהו דברי הגמרא בכמה מקומות (תענית כו, א) ומכילתא (יתרו יט, ב) שגם על עת עמידתם בהר נאמר "ובלבם יזבו לו" - שעדיין לא נחקק בתוכם הציורהאמיתי להאמין בנמצא מחוייב המציאות בלתי מושג ובלתי מצוייר, ולכך טעו בעגל. ובלוחות הראה להם לעקור מהם כל דמיון כוזב, והפליא לעשות משה רבינו בשבירתהלוחות. ולכן נתן לו הקב"ה "ישר", שאמר לו הקב"ה (דברים י, א) - "פסל לך שני לוחות אבנים וכו' וכתבתי על הלוחות וכו' אשר שברת", היינו גם כן להיות

לאות עלהשורש שלימדת להם בשבירת הלוחות. זה כי לוחות ושברי לוחות מונחין בארון (בבא בתרא יד, ב), ולהורות כי הראשונים אשר "מעשה אלקים המה" - כמשמעו, הוא בכבודו עשאו, רש"י - המה שבורים, ולוחות שפסל משה - המה השלמים! להראות כי אין בנברא קדושה בעצם רק מצד שמירת ישראל התורה מפי רצון הבורא יתברך שמוהקדוש, הנמצא האמיתי, הבורא הכל ית"ש וזכרו. וכמעט על זה נכלל כל ספר דברים להזהירם בזה "כי לא ראיתם כל תמונה" (דברים ד, טו) "השמר לך וכו'" (שם פסוק ט) ודו"ק.

Leibowitz, Y., "Religious Praxis" (1953)

Life molded on the halakhic model demarcates a domain of things and deeds that pertain to holiness. Holiness, in the religious sense of this word as against its figurative secular meanings, is nothing but halakhic observance; the specific intentional acts dedicated to the service of God. Any other deed - whether regarded as good or bad, whether material or spiritual - that a man may perform in his own interest or for the satisfaction of a human need is profane. Sacred and profane are fundamental religious categories. Within institutional religion, the religion of Halakhah, the distinction between them is an essential aspect of religious perception. Conversely, the idea of holiness as an immanent property of certain things - persons, locations, institutions, objects, or events - is a magical-mystical concept which smacks of idolatry. There is no holiness outside the sphere of divinity, which is the sphere shaped by the divine imperative, not by human values; a sphere in which human action is dedicated to service of God. "God has nothing in his world beyond the four walls of Halakhah" - the sphere of actions directed by His commands. Nothing is holy in itself. There is only that which is "holy to God"; that which is sanctified by the distinct purpose of serving God. Only this meaning of "holiness" can be accommodated by halakhic Judaism. "You shall be holy" is demanded at the beginning of a portion of the Torah concerned mainly with Mitzvoth. "For you are a holy people" occurs in a context devoted in its entirety to halakhic practices.

One of the most cunning wiles of anthropocentric secularism, which hides behind the mask of "authentic religiosity," is to obliterate this distinction and to extend the rubric of the holy to cover natural functions and human values. If holiness is incarnate in aspects of natural reality itself, or if forces and drives within man are holy, there is no room for "the holy God" who transcends natural reality, since then reality itself is divine and man himself is God. Abrogation of the distinctive religious category of holiness and imputation of sanctity to human functions and drives is one of the most vicious phenomena of our times, socially, educationally, and morally. This generation has been witness, as none other before it, to the evil which may be perpetrated in the name of fatherland, nation, honor, liberty, equality, and any other human value to which holiness is attributed when men lose sight of the great truth that holiness is resident in a realm which transcends human values. Hence the tremendous educational significance of the Mitzvoth, which demarcate the realm of the sacred in human life and are a constant reminder that anything outside that realm lacks sanctity and is unworthy of religious adoration. Our generation must keep nothing more constantly in mind than this.

Although it is only halakhic praxis which creates a sphere of the sacred within human life,

outside this domain flourish many good deeds and events of grandeur and sublimity. They are good, great, and sublime, but cannot be sacred. They are always subject to evaluation and criticism from a religious standpoint, for only a religious requirement sanctioned by Halakhah is sacred. Fatherland, security, nation, liberty, honor, loyalty, beauty, conjugal love, parental love - if not defined and imposed by religious precept - may not be sanctified or represented as absolute values in the name of which anything may be permitted and for the sake of which everything must be done. By distinguishing the sacred from the profane the Halakhah functions as a bulwark against idolatry in all its manifestations and a defense against the corruption associated with it. For idolatry is simply the representation of things profane as sacred, as possessing supreme and absolute worth. ... This is the meaning of "You shall not take the name of the Lord your God in vain" when its full implications are understood. This understanding requires the Halakhah to determine what is holy, from which we may infer what is not holy.

Sanctification of natural reality expresses a world perception which is antireligious, atheistic or pantheistic. Thales of Miletus, the materialistic polytheist who declared that all things are full of gods was the spiritual father of the idea that "There is no place at all empty of Him." [32] The echoes of this type of perception in Jewish mysticism are incompatible with halakhic Judaism. If holiness inheres in natural reality, there is no room for the introduction of sanctity from a source transcending nature, and none for the service of God by observance of the Mitzvoth.